

ІМІДЖЕВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

IMAGE CHARACTERISTICS OF A FUTURE SOCIAL WORKER

Стаття присвячена одній з актуальних проблем формування у майбутніх соціальних працівників професійного іміджу. У статті розкрито іміджеві характеристики майбутнього соціального працівника. Професійний імідж майбутнього соціального працівника розглядаємо як певний образ, інтегративну характеристику, що детермінована рівнем його професійної компетентності у соціальній сфері з метою надання соціально-психологічної допомоги отримувачам соціальних послуг та підвищення цінності професії у суспільстві. Зазначено, що професійний імідж соціального працівника виступає інтегративним, соціально-психологічним утворенням особистості та впливає на успішність його професійної діяльності. Він визначається рівнем розвитку об'єктивних (статусних і стилізованих) і суб'єктивних (професійних) характеристик, які складають цілісний імідж соціального працівника й, відповідно, виконують функцію забезпечення позитивного сприйняття його особистості колегами та клієнтами.

З'ясовано, що у структурі професійного іміджу майбутнього соціального працівника визначаємо мотиваційно-ціннісний, гностичний, діяльнісний, рефлексивний компоненти. Представлені компоненти професійного іміджу майбутнього соціального працівника взаємопов'язані, динамічні. Цілісне сприйняття цього феномену слід розглядати на основі діалектичної єдності впливу суб'єктивних та об'єктивних факторів на процес формування іміджу фахівця. Зокрема, якості, що складають зміст структурних компонентів та відображають сутнісні характеристики іміджу можуть підсилювати або послаблювати процес формування професійного іміджу соціального працівника, оскільки вони визначають рівень авансування довіри зі сторони клієнтів. Констатовано, що сформований професійний імідж соціального працівника гарантує високу якість надання соціальних послуг та формує повагу до фахівця з соціальної роботи, як до професіонала, довіру клієнтів до його пропозицій та рекомендацій. Зазначено, що реалії сьогодення обумовлюють необхідність створення позитивного професійного іміджу соціального працівника, що в свою чергу актуалізує питання про вивчення публічного сприйняття соціальної роботи, а також основних факторів її формування. Імідж сприяє не тільки просуванню в професії, але й якісному набору талановитих абітурієнтів для спеціальності «Соціальна робота».

Ключові слова: імідж, професійний імідж, майбутній соціальний працівник, заклад вищої освіти, змістові компоненти, професійний імідж, технологія.

The article is devoted to one of the urgent problems of forming a professional image in future social workers. The article reveals the image characteristics of a future social worker. The professional image of a future social worker is considered as a certain image, an integrative characteristic, which is determined by the level of his professional competence in the social sphere in order to provide socio-psychological assistance to recipients of social services and increase the value of the profession in society. It is noted that the professional image of a social worker is an integrative, socio-psychological formation of the personality and affects the success of his professional activity. It is determined by the level of development of objective (status and style) and subjective (professional) characteristics, which make up the holistic image of a social worker and, accordingly, perform the function of ensuring a positive perception of his personality by colleagues and clients.

It was found that in the structure of the professional image of a future social worker, we determine the motivational-value, gnostic, activity, and reflective components. The presented components of the professional image of a future social worker are interconnected and dynamic. A holistic perception of this phenomenon should be considered on the basis of the dialectical unity of the influence of subjective and objective factors on the process of forming the image of a specialist. In particular, the qualities that make up the content of the structural components and reflect the essential characteristics of the image can strengthen or weaken the process of forming the professional image of a social worker, since they determine the level of trust from the clients. It is stated that the formed professional image of a social worker guarantees high quality of social services and forms respect for the social work specialist as a professional, and the clients' trust in his proposals and recommendations. It is noted that today's realities necessitate the creation of a positive professional image of a social worker, which in turn actualizes the issue of studying the public perception of social work, as well as the main factors of its formation. Image contributes not only to advancement in the profession, but also to a high-quality recruitment of talented applicants for the specialty «Social Work».

Key words: image, professional image, future social worker, higher education institution, content components, professional image, technology.

УДК 378.147:36-051:005.336.6:17.022.1
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/84.2.14>

Плесканьов Д.В.,
аспірант кафедри соціальної роботи
Державного вищого навчального
закладу «Донбаський державний
педагогічний університет»
(Дніпро, Україна)

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Проблема іміджу соціального працівника є актуальною, оскільки пов'язана перш за все, із його професійною діяльністю, спрямованою на надання допомоги окремим категоріям населення, які опинились у скрутних життєвих ситуаціях, й відповідно, залежно від ефективності взаємодії соціального працівника з клієнтом і формується імідж у його професійній сфері. Соціальний працівник спілкується з різними категоріями населення і від

його комунікативних можливостей залежить успіх його діяльності, професіоналізму, що згодом також відображається на його іміджі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичні та практичні аспекти іміджу, механізми його формування досліджували Ю. Битяк, В. Дрешпак, С. Дубенко, Т. Гаман, Т. Желюк, С. Колосок, Н. Ларіна, О. Луцький, О. Панасюк, І. Хожило, В. Шепель та ін. Особливості формування іміджу професії вивчали Л. Ковальчук,

Н. Гайдук, О. Сердюкова, І. Савельчук, В. Тимошенко, М. Мазоренко, Н. Чипиленко та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Наявність значного інтересу до проблеми формування професійного іміджу майбутніх соціальних працівників в умовах закладу вищої освіти та відсутність фундаментальних досліджень вказаного напрямку зумовили необхідність організації дослідницької діяльності.

Мета статті – розкрити складові іміджевих характеристик майбутніх соціальних працівників та шляхи їх формування.

Виклад основного матеріалу. Професійний імідж ми розглядаємо як образ, який формується свідомо та детермінується показниками соціальної роботи як професії, виявляється у рівні компетентності фахівця соціальної сфери з метою впливу на клієнта. Імідж соціального працівника знаходить відображення у професійних, соціально-моральних якостях. Зокрема, професійні якості виявляються у професіоналізмі, умінні вирішувати різноманітні професійні проблеми, знаннях з психології, педагогіки, юриспруденції та високому рівні загальної культури. Соціально-моральні якості передбачають організаторські здібності, комунікабельність, уміння слухати, здатність підтримувати клієнта й стимулювати його на розвиток власних сил, виявляти доброзичливість, милосердя, емпатію, чуйність.

Варто зазначити, що імідж соціального працівника може формуватись стихійно та усвідомлено. При стихійному формуванні іміджу основним фактором будуть виступати особистісні якості фахівця, отримані ним від народження, але при свідомому – головним фактором формування виступає мотивація. Для формування професійного іміджу соціального працівника необхідно весь час підвищувати його професійну кваліфікацію за допомогою курсів, тренінгів, семінарів, а також постійне самовдосконалення, самоосвіта.

Водночас ключову роль у формуванні професійного іміджу відіграє якість освіти в закладі вищої освіти, що інтегрується у здобутті необхідних знань, умінь і навичок, розвитку професійно-значущих якостей, відповідного рівня професіоналізму та професійної компетентності. Майбутній соціальний працівник, який навчається у закладі вищої освіти виступає суб'єктом освітнього процесу, оскільки трансляція і засвоєння знань, норм і правил поведінки є двостороннім процесом, у якому активна роль належить і викладачу, і студенту.

В процесі освітньої діяльності необхідно розвивати особистісні якості майбутніх соціальних працівників, перш за все, які формують характер, базові й іміджеві характеристики, стимулюють його самопрезентацію [4; 6]. Бачиться особливо суттєвим, що саморозвиток соціального

працівника визначається не тільки рівнем оволодіння ним професійними знаннями, уміннями та компетенціями, але й передбачає мотиваційну підтримку цього процесу, що актуалізує розвиток його мотиваційної сфери, ціннісного ставлення до професійної діяльності.

Стильові особливості поведінки майбутнього соціального працівника залежать від його особистісних характеристик, особливостей його професійної діяльності [1]. Діяльність соціального працівника багатогранна, виступає об'єктивним пріоритетним фактором формування професійного іміджу. З огляду на це, соціальний працівник має володіти не тільки знаннями, уміннями і компетенціями, необхідними для ефективної взаємодії з клієнтами, але й мати сформований комплекс особистісних і професійно-вольових якостей, які входять у структуру його професійного іміджу і забезпечують його позитивне сприйняття колегами і клієнтами.

Отже, професійний імідж соціального працівника виступає інтегративним, соціально-психологічним утворенням особистості та впливає на успішність його професійної діяльності. Він визначається рівнем розвитку об'єктивних (статусних і стильових) і суб'єктивних (професійних) характеристик, які складають цілісний імідж соціального працівника й, відповідно, виконують функцію забезпечення позитивного сприйняття його особистості колегами та клієнтами.

Імідж соціального працівника у наукових дослідженнях розглядається з двох позицій: у широкому розумінні імідж – це емоційно сформований стереотип сприйняття образу соціального працівника колегами, соціальним оточенням; у вузькому розумінні імідж – образ конкретного соціального працівника, у свідомості якого відбувається вибір певної манери поведінки, що виражається в індивідуальному стилі діяльності, знаходить конкретний зовнішній прояв через мову, виразність рухів, міміку, а також через предметно-просторове середовище, у якому відбувається професійна діяльність соціального працівника [3].

Обґрунтовуючи змістові компоненти професійного іміджу соціального працівника, варто звернути увагу на такі важливі аспекти, як от: зовнішність (риси обличчя, особливості тілобудови, жестикуляція, міміка, мова); психологічні характеристики особистості (індивідуальні риси характеру, самооцінка, темперамент, потреба, ціннісні орієнтації, прагнення); манера спілкування (особливості спілкування з людьми, самопрезентація); професійні компетенції (спеціальні знання, уміння, досвід, професійна майстерність).

У структурі професійного іміджу майбутнього соціального працівника визначаємо мотиваційно-ціннісний, гностичний, діяльнісний, рефлексивний компоненти.

Так, мотиваційно-ціннісний компонент характеризується почуттями, переживаннями, що відображають ставлення майбутнього соціального працівника до професійного іміджу як особистісної цінності, сформованістю у нього мотивів професійної діяльності, мотивів розвитку власного професійного іміджу, позитивних мотиваційних установок на взаємодію з клієнтами.

Гностичний компонент представлений: професійними знаннями, знаннями специфіки форм, методів, засобів та сучасних технологій організації соціальної роботи й способів застосування їх на практиці; знаннями сутнісних характеристик етичних та аксіологічних категорій у соціальній роботі; знаннями про сутність і зміст професійного іміджу соціального працівника та розвитку власного професійного іміджу.

Діяльнісний компонент віддзеркалює ступінь сформованості у майбутнього соціального працівника професійних умінь і навичок, ефективному застосуванні ним інтегративних методів і технологій, уміннях саморозвитку професійно важливих якостей особистості, що забезпечують формування позитивного іміджу, володіння способами ефективного особистісного й професійного саморозвитку, уміннях організації продуктивної взаємодії з клієнтами та колегами, прагнення до самоактуалізації в професії, уміннях створення і розвитку власного професійного іміджу.

Рефлексивний компонент передбачає: самооцінку професійної діяльності; самоаналіз професійної діяльності; усвідомлення значущості професійної компетентності; усвідомлення значущості професійної культури; володіння прийомами саморегуляції.

Представлені компоненти професійного іміджу майбутнього соціального працівника взаємопов'язані, динамічні. Цілісне сприйняття цього феномену слід розглядати на основі діалектичної єдності впливу суб'єктивних та об'єктивних факторів на процес формування іміджу фахівця. Зокрема, якості, що складають зміст структурних компонентів та відображають сутнісні характеристики іміджу можуть підсилювати або послабляти процес формування професійного іміджу соціального працівника, оскільки вони визначають рівень авансування довіри зі сторони клієнтів.

Безперечно, визначені структурні компоненти професійного іміджу майбутнього соціального працівника являють собою систему, елементи якої знаходяться у певному структурно-логічному й функціональному взаємозв'язку, взаємозумовлюють та підсилюють вплив на процес формування професійного іміджу. Так, результати експертного опитування виявили, що сформований професійний імідж соціального працівника гарантує високу якість надання соціальних послуг та формує повагу до фахівця з соціальної роботи, як

до професіонала, довіру клієнтів до його пропозицій та рекомендацій. Одне слово, професійний імідж є символом професії соціального працівника і допомагає досягати успіху, викликаючи у клієнта, колег позитивні почуття.

Формування професійного іміджу майбутнього соціального працівника потребує розробки цільового орієнтиру, технології, яка б повною мірою забезпечувала досягнення своєї мети.

Технологія побудована із врахуванням специфіки професійної підготовки, з орієнтацією на професійні цінності. Метою технології є засвоєння соціально значущих знань, умінь формування, корекції професійного іміджу, які знаходять своє відображення в успішній, ефективній самопрезентації. Стрижневим елементом технології є розробка індивідуального проекту створення або корекції професійного іміджу, який включає етапи: імідж-експертиза (самопізнання, самоаналіз, діагностика власного професійного іміджу, визначення проблем і постановка цілі, виявлення ресурсів створення іміджу, актуалізація власного потенціалу); імідж-творчість (пошук основної ідеї, створення задуму, відповідно вимог, побудова власної моделі іміджу); імідж-конструювання (створення максимально наближеного до реальних умов, прагматичного, збалансованого дизайн-ескіза, вибір засобів створення професійного іміджу відповідно до вимог професії, специфіки і умов діяльності соціального працівника); імідж-представлення (вибір форм і способів самопрезентації в значущих реальних і віртуальних середовищах комунікації). На наше переконання, перевага такої діяльності в тому, що майбутній соціальний працівник виступає дослідником, ініціатором і творцем власного професійного іміджу, робота над яким стає індивідуальним дослідницьким проектом, в контексті якого задум, методики і результати набувають особистісного сенсу.

Висновки. Реалії сьогодення обумовлюють необхідність створення позитивного професійного іміджу соціального працівника, що в свою чергу актуалізує питання про вивчення публічного сприйняття соціальної роботи, а також основних факторів її формування. Імідж сприяє не тільки просуванню в професії, але й якісному набору талановитих абітурієнтів для спеціальності «Соціальна робота». У структурі професійного іміджу майбутніх соціальних працівників виокремлюємо мотиваційно-ціннісний, гностичний, діяльнісний, рефлексивний компоненти, які взаємопов'язані та взаємообумовлюють один одного.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бакуліна О.С., Тернопільська В.І. Особливості застосування освітніх технологій у формуванні мобільності студентів. *Pedagogical and psychological sciences: regularities and development*

trends: Collective monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2020. p. 370–385.

2. Кирилюк О.В., Тимошенко Н.Є. Формування професійного іміджу майбутнього соціального працівника. *Розвиток професійних компетентностей державних службовців: комунікативний аспект*: матер. щоріч. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. (Київ, 3–4 листопад. 2016 р.). К.: НАДУ, 2016. С. 240–243.

3. Соціальна робота: реалії та виклики часу: навч.-метод. посіб. / Тернопільська В. І., Омельченко С.О., Чернуха Н.М., Співак Я.О., Бакуліна О.С. та ін. Слов'янськ: Вид-во «В.І. Маторіна», 2021. 229 с.

4. Тернопільська В.І. Структура професійної компетентності майбутнього фахівця. *Науковий вісник*

Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка. 2012. Вип. 9. т. 2. С. 208–213.

5. Bodrova I., Chernukha N., Vasylyeva-Khalatnykova M., Bakulina O., Binytska K., Kostenko D., Tarnavska T. Research of Motivation for the Development of Professional Self-Determination. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2023. Issue. 15(2). Pp. 229–243.

6. Ternopil'ska V., Vasylyeva-Khalatnykova M., Chuiko O., Bakhov I. & Chernukha N. Social Rehabilitation Practices of Inclusion In The Educational Process In Working With Children With Disabilities. *PROPOSITOS Y REPRESENTACIONES*. 2021. Issue. 9.